

NAAUKEURIGE en UITVOERIGE
B E S C H R Y V I N G
V A N
D E K A A P
D E
G O E D E H O O P ;

B E H E L Z E N D E

Een zeer omftandig Verhaal van den tegenwoordigen toefant van dat vermaarde Gewest, deszelfs Gelegenheit, Haven, Sterkte, Regerings-vorm, Uitgeftrektheit, en onlangs ontdekte aanleggende Landen ;

N E V E N S

*Een geleerde Befchryving van het Klimaat en Aart van dat Landfchap ; van deszelfs DIEREN, VIS-
SCHEN, VOGELN, PLANTEN, KRUIDEN ; mitsgaders verfcheide
WONDEREN der NATUUR, daar te Lande ontdekt ;*

Waar by nog komt, een zeer nette en uit eige ondervinding opgemaakte Befchryving van den oorprong der

H O T T E N T O T T E N :

V E R V A T T E N D E

Een merkwaardig Bericht van derzelve Tale, Godsdienst, Levenswyze, zeldzame Overleveringen, Gewoonten, Maniere van Trouwen, Befnydenis, Opvoeding ; als mede veele andere kurieuze Waarnemingen aangaande de Zeden van die Natie ; den toefant van die Colonie en Europeaansche Inwoners : in gene andere Befchryving van dit Gewest te vinden.

Alles, gedurende een lang verblyf aan de gemelde Kaap, na waarheit befchreven

D O O R

P E T E R K O L B E ,

*Meeftcr der vrye Konften, door een voornaam Minifter, met Brieven van voorfchry-
ving van wylen den Wel-Ed. Gefr. Heere NIKOLAES WITSEN, Burgermeeftcr der Stad
Amftcrdam, tot het opmaken van deze, en ook Mathematifche en Sterrekonftige Obfervatien, na
de Kaap gezonden, en aldaar geweeft Secretaris van Stellenbofch en Drakenftcin ; tegen-
woordig Rector van het Illuftre School te Nieuftad aan den Aysch.*

Met kurieuze, nieuwe en nodige Kaarten en vele Printverbeeldingen opgeheldert en verfiert.

E E R S T E D E E L.

T E A M S T E R D A M ,

By B A L T H A Z A R L A K E M A N . M . D . C C . X X V I I I .

. Met Privilegie.

TE AMSTERDAM,
By BALTHAZAR LAKEMAN. MDCCLXXVII.

Goens, in gezelschap van de Edele Heer Gouverneur Simon van der Stell, en andere Kaapsche Juffrouwen, hier op dezen berg geweest.

Besluit van
dit Hoof-
stuk.

En hier mede wil ik also eindigen, wyl my niets meer bewuist is, dat tot deze algemene afhan-

deling en beschryving van de Kaapsche of Afrikaansche Coloniën aan dit Voorgebergte, en de vruchtbaarheid van het land, zoude kunnen worden getrokken, terwyl ik hope, dat de Lezer alles ten beste zal duiden.

XI. HOOFSTUK.

Waar in alle Dieren, die aan de Kaap de Goe-
de Hoop op het land worden aangetrof-
fen, na het Alphabet afgehandelt
worden.

De Schryver weet naauwlyks hoe by deze Stoffe om derzelver wydloophgheid zal voorstellen. Hoe by de Beschryving der dieren afdeelt. Zullen na het ABC afgehandelt worden. Van de Apen. Van de Bavianen en derzelver aard. De Hottentotten houden de Bavianen voor menschen. Hoe deze dieren elkander toeroepen. De Schryver wederlegt Gesnerus. Bavianen ontfelen de menschen de spyzen. Waar van zy zich anders generen. De Schryver verbaalt een geval van een Baviaan. Hoe de Bavianen in de tuinen de vruchten stelen, benevens enige byzonderheden daar ontrent aan te merken. Hoe de jonge Bavianen kunnen verstrekken tot ketting-bonden. Deze dieren zyn zeer geil. Waar van een merkwaardig voorbeeld verhaalt word. Beschryving van de Bokken. Van de blaauwe Bokken. Van de bonte Bokken. Van een Bok die geen naam heeft. Van Buffel-offen. Geval met een Buffel-os. Naauwkeurig bericht des Schryvers van den Kameleon. Van de Dassen. Van het Elantdier. Hoe ze in de tuinen worden gevangen. Beschryving van de Ezels. En wel voornamelyk van de wilde Ezels. Beschryving van de Olyfanten. Van de Ceilonsche. Van de Afrikaansche. Hoe het Olyfants vleisch smaakt. Wat van het Olyfants Wyfje aan te merken is. Olyfanten slapen leggende. Wat van der Olyfanten bywoning aan te merken is. Wat zy voor spys nuttigen. Aan de Kaap is 't geoorlooft om na alle wilde dieren te schieten. Wat der Olyfanten drank zy. Haar mist word voor Tabak gebruikt. Zy kunnen snel lopen. Van de Geitebokken en Steenbokken. Van de wilde en Grysboek. Verscheide soorten van Hazen. Van de Hertten. Van de Honden en derzelver soorten. Van de Afrikaansche. Van wilde Honden. Beschryving van de Mebbia, een soort van brakken. Van de grauwe, wilde, blaauwe en rode katten. Van de Tygerbosch-katten. Van de Bifam-katten. Van de Kikvorschen. Van de Konynen. Van de Leeuwen en deszelfs eigenschap. De Leeuwen-beenen dienen tot vuur-stenen. Leeuwen doden alles met eenen slag. Exempel daar van. Een Leeuw draagt een Os weg. Hoe men kan weten of men van een Leeuw noot heeft. Twee menschen worden wonderbaarlyk van een Leeuw gered. Hoe iemand zich te paard van de Leeuwen redden kan. Wanneer en hoe een Leeuw te verjagen. Leeuwen zyn by nacht te kennen. Hoe het Leeuwen-vleesch zy. Van de Luipaarden en Panterdieren. Onderscheid tusschen de Tygers en Luipaarden. Hoe het vleesch der Tygers en Luipaarden is. Luchten. Waar zy in Duitschland aan te treffen. Van de Mollen en Muizen. Africaansche Mollen. Hoe ze gevangen worden. Van de Ratel muis. Van de Ichneumon of Muisbond. Van de Muil-ezel. Van het Murmeldier. Een Slaven kind vangt veel van dezelve. Van de Neus-boorn of Rhinoceros. Hoe deszelfs gestalte is. Rhinoceros heeft een sterke reuk. Acht geen wederstand. Hoe zyn gezicht is. Kan snel lopen. Wanneer hy quaad wil doen. Hoe hy zich wreekt. Hoe hy de menschen dood. Zyne spys. Rhinoceros-boschen. Rhynocers vyand is de Olyfant. Wat hy voor een stem heeft. Waar uit men deszelfs komst gewaar word. Deszelfs vleesch. Waar toe de huid dient. De Rhinoceros-boorn duld geen vergif. Rhinoceros bloed. Waar toe dient. Of de Rhinoceros voor den Leviathan is te houden. Van de Offen,

Offen, Koejen en Kalveren. Van de Padden. Wie van Padden heeft gefchreven. Van De Paarden. Van de wilde Paarden. Poephagus wat voer een dier. De Schryver heeft 'er een uitgefchildert gezien. Van de Rotten. Worden veel in de fchepen gevonden. Konnen aan de Kaap niet voortkomen. Van de Rheeboek. Van de Salamander, Hoe die is. Verteeren in 't vuur. Van de Schildpadden. Hare zoorten. Hebben lekkere eyeren. Wat van hare fchilden aan te merken. Hoe zy hare eieren leggen. Van de land-fchildpadden. Hoe de Hottentotten hare fchilden gebruiken. Hebben de Gieren tot vyanden. Van de Zwynen of Varkens en der zelve zoorten. Van de Javaanfche Varkens. Van de wilde Varkens. Van de Aard-varkens. Leven meest van mieren. Van het Stekelzwyn of Tzer-varken. Hoe ze gedood worden. Van den Steenbok. Deszelfs gefalte aan de Kaap. Hoe dezelve gevangen word. Van een byzondere zoort van Bokjes. Deszelfs pootjes worden tot tabaks-foppers gebruikt. Van de Stinkbinkzem of Bunzum. Hoe zich tegen andere dieren verweert. Zyn vel maakt alles finkend. Van de Zee-koe. Is een Amphibion. Zoekt hare zekerheid in 't water. Heeft een fterken reuk. Valfch bericht van zommige Schryvers des aangaande. De Auteur befchryft de Zee-koe uitvoerlyk. Aan welk deel van het lyf dit dier kan worden doodgefchoten. Hoe men kan weten of het dodelyk gewond is. Waar toe hare dode lichamen dienen. Haar vleefch en fpek. Antwoord op den vraag, of 'er Zee-offen zyn. Of door de Zee-koe of den Olyfant de Behemoth te verftaan. Van de Duikerbok. Deszelfs gedaante. Heeft goed vleefch. Van het Tygerdier. Heeft goed vleefch. Naricht van de Amerikaanfche Tygers. Of de Pantber en Tygerdieren een aagenamen reuk hebben. Hoe zich de paarden gedragen, als zy de wind van een roofdier in de neus krygen. Van de Vos of Jakhals. Ongelyk bericht van twee Auteurs van dit dier. Van het Wezelje. Van de Wolf. Gemene wolven verfchillen niet van de Europeaanfche. Van de Tyger-wolf. Waar hy zich onthoud. Loert zeer op de fchepen. Wie zyne vyanden zyn. Zoekt de begrave Hottentotten op. Of deze wolf niet op zommige plaatzen in de H. Schrift betekent word. Waarom de Schryver tot nu van de Geiten niet heeft gemeld. Insgelyks van de Hagediffen. Groene Hagediffen zyn aangenane dieren. De Schryver befluit dit Hoofdstuk.

NAardien ik u in eenige myner voorgaande Hoofdstukken zoo wel het land van het Voorgebergte der Goede Hoop befchreven, als ook eenige algemene zaken aangetoont hebbe, waar uit de vruchtbaarheid van het land kan worden erkent, zoo zal het als nu niet ondienftig zyn, dat ik die ftoffe eenigzins eigentliker aanroer, en als van ftuk tot ftuk door-loop, en aanwyze, wat een reiziger alhier kan en moet gade slaan, zoo anders zyn reis met vrucht en zulk voordeel gefchieden zal, dat hy niet alleen kan zeggen, dat hy hier is geweest, maar dat hy 'er ook kan byvoegen, dat hy als een nieuwsgierige en verftandige Reiziger zoo veel mogelyk, op alles gelet, en zoo wel zyn eige brofheid, als de Goddelyke Almogendheid, Goedheid, Wyheid en Alwetendheid nagespeurt en dezelve als met handen getaft, en met zyne ogen gezien heeft.

Wanneer ik my echter daar
I. Deel.

heen bevlytigen en zorge dragen zal, om alle wydlopgigheid te vermyden, en daar benevens niet duifter te fchynen, zoo vind ik my niet weinig verlegen, hoe ik zulks beft beginnen zal. Want wanneer ik maar de drie Ryken der Natuur gade fla, en overweeg, hoe ver dezelve zich uitftrekken, en hoe velerhande materien daar in af te handelen zyn, zoo weet ik naauwlyks hoe ik beft den kortften en rechtften weg in zal slaan, om tot myn voornemen te geraken.

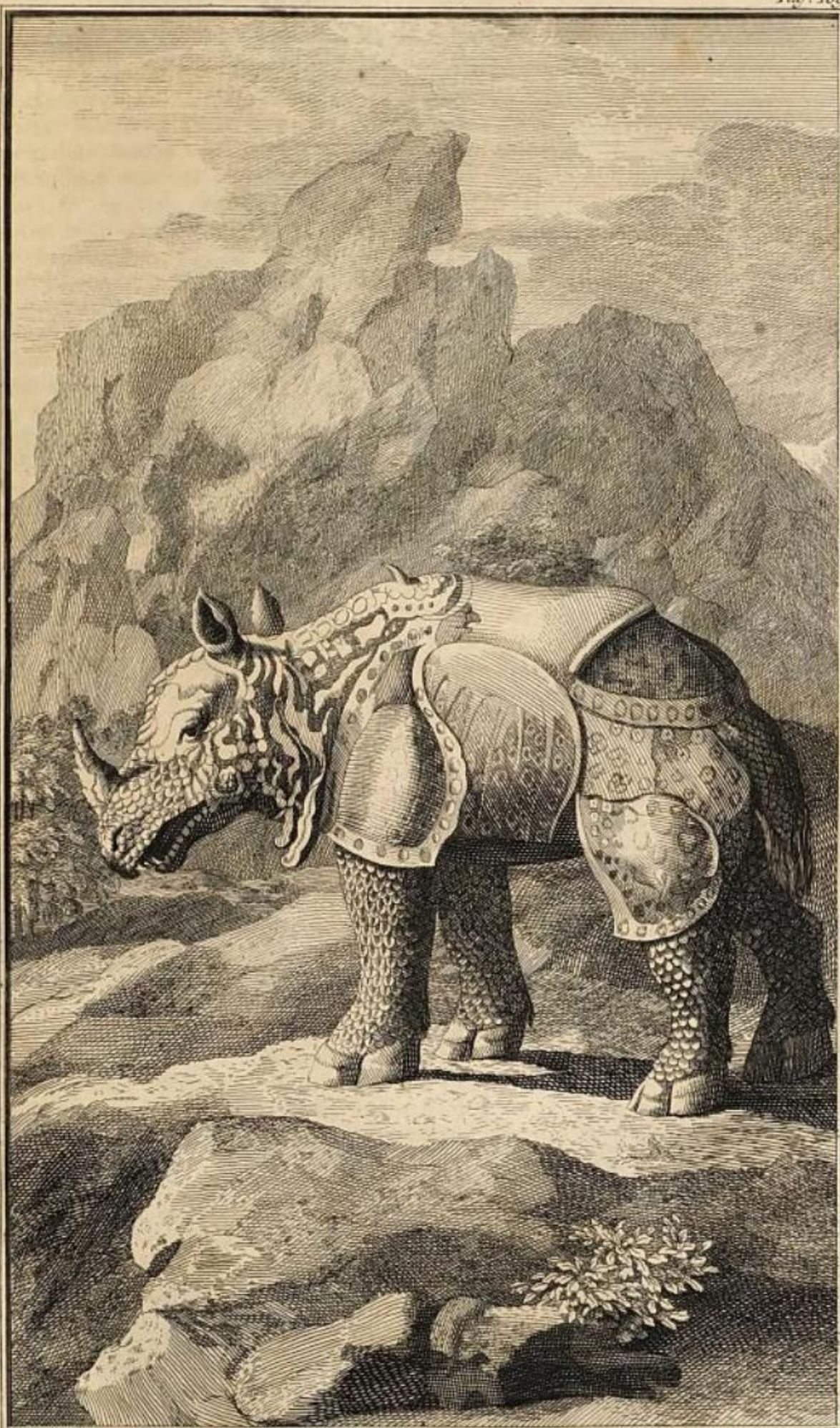
Ga ik echter met myne gedachten verder; en overweeg, dat deze drie Ryken de merkwaardigheden van dit land nog niet alle bevatten; maar dat 'er nog meer zaken en afzonderlyke materien moeten worden afgehandelt, zoo lykt het zelfs wel een doolhof, waar uit ik nog zoo dra niet zal konnen geraken; voornamelyk wyl eenige van deze materien zoo zyn gefchapen, dat zy wel verdienen, uitvoerlyk afgehandelt te

De Schry-
ver weet
niet recht
hoe die
voor te
ftellen.

Wydlopgig-
heid der
materien.

X 2

wor-

RHINOCEROS zoo ALS DIE MEEST AFGEBEELDT WORDEN.

J. Wandelaar delin.

Vermids ik echter tot nu niet een van alle de dieren, aan dit Voor-gebergte bekend, hebbe overge-flagen, zoo ben ik ook om dies-wille in zoo ver van voornemen verandert, en heb raadzaam ge-vonden, om van dezelve op een wys te gewagen, zoo als het je-genswoordig geschied, namelyk om daar mede enkelyk bekend te maken, dat deze lastdragende die-ren als nu alhier ook gevonden worden; te meer vermids de ove-rige eigenschappen en nuttig ge-bruik van deze dieren tog beter in Europa, als in Afrika, en wel voornamelyk aan de Kaap de Goe-de Hoop bekend zyn.

Murmel-dier.

Het Murmeldier, 't welk hier insgelyks gevonden, en door de inwoners alhier gantsch verkeert den naam van Das gegeven word, word door Gesnerus en anderen mede al onder de Muizen gere-kent. Vermids zy in Europa ge-noeg bekend zyn, zoo zal ik ver-der niet daar van zeggen, dan dat het vleesch daar van zeer goed te eeten, en gestooft en gekruid zeer aangenaam en gezond is. De dikwyls gemelde Heer Oort-man had een slave kind, ontrent 9 jaren oud, dat de kalveren hoe-de, en derhalven de naastleggen-de Steenberg dikwyls op 'en af klauterde. Dit kind bragt 'er zomtyds zoo veel t'huis, dat men zoude hebben gezegt, dat het on-mogelyk was, dat een zulk jong kind die allen op eenmaal konde dragen, of de bequaamheid had, om die te vangen. Nogtans ver-zoete de loon den arbeid, en vond dit kind daar geen verdriet in, maar rechte een hond af, om die voor hem te vangen. Door dien ik dikwyls daar van heb ge-geten, zoo is my zeer wel bewust hoe ze smaken, en dat zy my nooit qualyk zyn bekomen.

Een slaven-kind vangt veel van dezelve.

Neushoorn of Rhino-ceros.

De Neushoorn, die van de Dierbeschryvers *Rhinoceros*, van de Indianen *Abada*, van de Hot-tentotten *Tuabba* en ook *Nabba*

word genaamt, is zoo vele on-cenigheden onderworpen, dat men wegens de menigvuldige te-genstrydige gevoelens, schynt in een doolhof te geraken, als men dezelve tegen elkander houden en vergelyken wil. Ten minsten men geraakt in twyffel, of wel alle die Schryvers eenerlei en het zelve dier gemeent en beschre-ven hebben. Want zommige ko-men in de verf, welke dit dier zoude hebben, niet overeen. Zommigen twyffelen aan den muil, waar mede dit dier voor-zien is; eenigen hebben verschil ontrent de grootte van dit dier; anderen geven hem meer dan een hoorn, en daarenboven van een ongelyke kouleur; en eindelyk zyn 'er wederom anderen, die aan de kragt en werking van dezen hoorn twyffelen, zoo dat iemand, die alle deze verschillende gevoe-lens wilde overeenbrengen, zich veel moeite zoude geven, en menig geleert man tegenspreken moeten.

Edog door dien zulks alhier myn werk niet is, maar *Bochar-tus*, *Plinius*, *Damianus de Goes*, *Camerarius*, *Francius* en *Ludolfus*, nevens vele anderen hier over na-gelezen kunnen worden, zoo zal ik my maar op de kortheid leggen, en alleenlyk uit *Jacobus Bontius Lib. V. Histor. Naturel. & Medic. cap. 1. Nieubofius part. ult.* van zyn Batavisch Gezantschap na het Koningryk Sina, cap. 16. pag. 109 en uit *Dapper* in de beschryving van Africa pag. 20. b. een korte be-schryving van dit dier geven, mids dat, indien myne eige onder-vinding iets grondiger weet, zulks niet zal worden vergeten.

De Rhinoceros of Neushoorn dan is donker aschgrauw, en al-dus een weinig na de zwarte kant, kaal van vel, zonder hairen, zoo als de Olyphanten. De huid is vol rimpels en kerven, en zoo hard en dik, dat men met een scherp mes naauwlyks daar door snyden kan. Het is echter niet schobach-

Deszelfs eigentlyke beschry-ving.

tig, zoo als de schilders hem doorgaans aan het gemeen vertonen, heeft ook gene schilfers, maar de rimpels en vouwen komen van het onbezuift lopen door struiken en heggens, als welke hy nooit ontziet, en derhalven van de takken van de bomen gekrabt word, ook zich in het zand en drek of op dorre heien stoppels wentelt, en zich alzo elendig krabt en kerft; daarenboven worden de gemelde rimpels en vouwen ook van de musculen en derzelver heftige en bestendige beweging geformeert, vermids zy zich als schobben of schilfers vertonen.

De muil is naar mate van het lyf wat spitzer, als die van een varken, als men die weder met deszelfs gantschen lyf vergelyken wil. Hy heeft op de neus een zwarte of donker-graauwe hoorn, maar niet een witte, gelyk zulks aan de jonge kalveren te zien is, waar van ik'er een met my genomen, en naderhand aan een voornaam Heer vereert heb. Deze hoorn is of groter of kleinder, na dat het dier oud is; dog is de kloekste niet over twee voet lang, en had de geen, welke ik heb vereert, naauwlyks de lengte van een voet. Dezelve is als een ploegkouter een weinig gebogen, waar mede hy in zyn boosheid den grond omwroed of opdelft en daar benevens snel voortloopt, zonder te zien, of een ingewortelde boom of klip hem in den weeg staat, als dien hy met de hoorn uit de grond rukt, en achter over zyn hoofd werpt.

Recht achter dezen hoorn na het voorhoofd toe, heeft hy nog een gantsch kleinen hoorn, die by jonge Rhinocerosen ontrent een hand breed, en by de oude ontrent een halve voet hoog is. Deze is onder op het voorhoofd zoo breed als het voorhoofd zelf, en loopt van boven boogswys. Deze korte hoorn schynt hem meer in den weg te wezen, als nuttig

te zyn, als hy razen en tieren, of om kort te zeggen, spitten wil. Ja het dunkt my, dat de Alwyze en Algoede God dezen hoorn by den anderen gezet heeft, ten einde daar mede zyne woede en gruwzaamheid als te beteugelen; ondertusschen is dit laatste niet wel een hoorn te noemen, wyl het van binnen maar met een dunne swartachtige schaal overtrokken is.

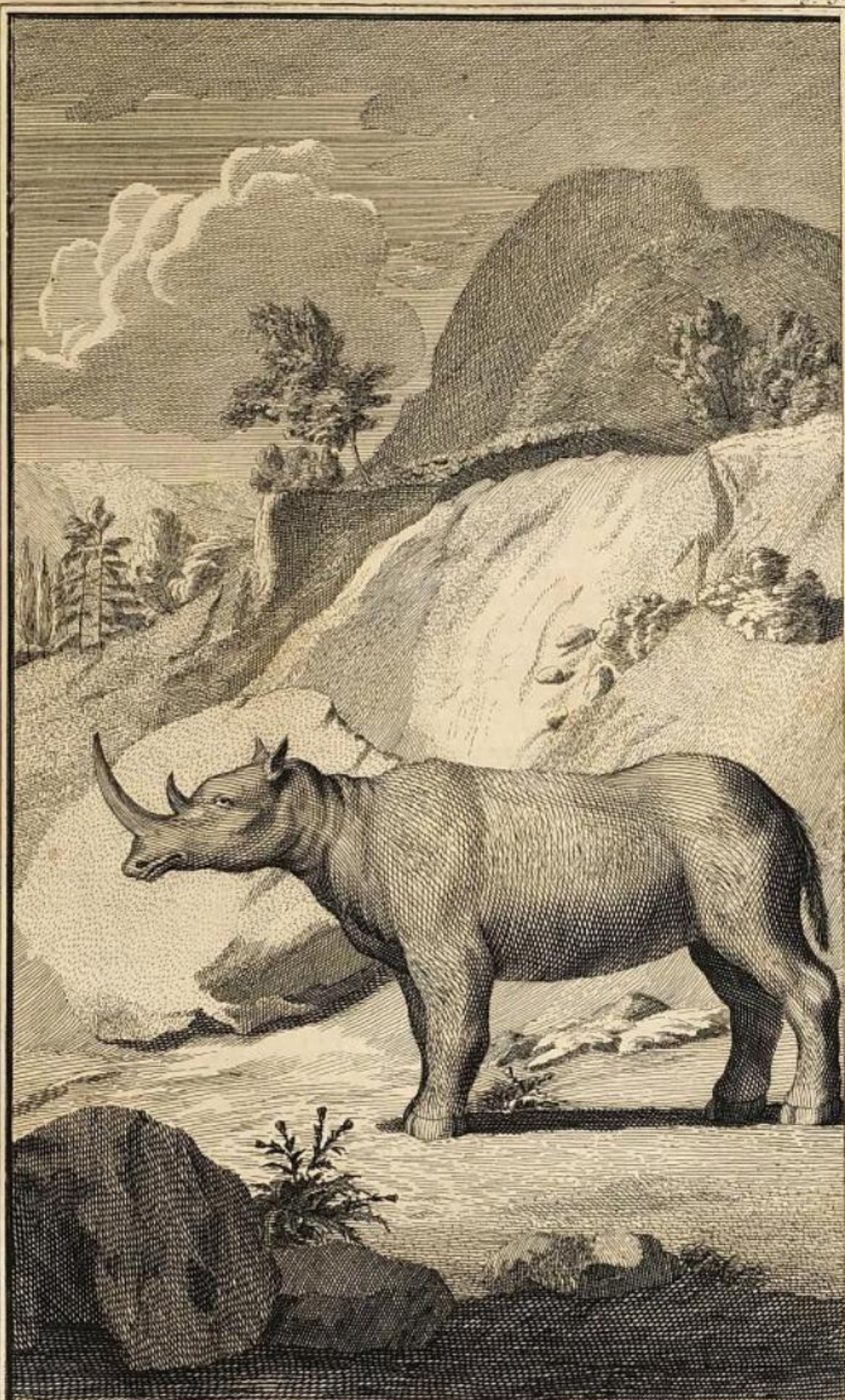
Hier uit blykt genoegzaam, dat deze grote hoorn dicht en vast aan het hoofd gegroeit moet zyn, om dat men niet licht een daar van af kan krygen, zonder te gelyk een stuk van het hoofdbeen mede weg te hakken. Vermids hy den zelve ook tot het beploegen of omwroeten van het land gebruikt, zoo word hy van voren wit, of bruinachtig, ontrent als een gemene offe-hoorn; dezelve verliest daar door ook een weinig aan de rondte, en word zodanig geslepen, dat ze volkome een ploeg yzer schynt te vertonen.

Wyders is de Rhinoceros van een zeer scherpe reuk, en als hy iets levends ruikt, gelyk licht geschied, als de wind na hem toe is, zoo loopt hy in een volle ren recht daar na toe, en vrees niet, of schoon duizend man met gelade geweer aldaar op hem stonden te wachten, gelyk my dan zelfs nevens vele andere zeer wel bekende vrienden diergelyke wedervaren is. Ondertusschen kan men hem zeer licht ontkomen, als men onbeweegt staan blyft, tot dat hy gantsch naby is; want wanneer hy tot op ontrent tien schreden is genadert, behoeft men hem maar vier of vyf stappen plaats te maken, en hem te laten lopen, wanneer hy ten eersten den reuk verliest, en niet wees, waar het gekrookte gebleven is.

De oogen zyn zeer klein naar de grootte van het lyf, derhalven kan hy niet ter zyde maar alleen het

Rhinoceros heeft een scherpe reuk.

Deszelfs gezicht.

RHINOCEROS VOLGENS DEZE BESCHRYVING.

J. Wandelaar delin.

het geen recht voor hem staat, zien. De grootheid van zyn lyf, en de korthed der beenen, belletten hem zelfs, ik zal niet zeggen, in 't lopen, want dat zoude de waarheid te na gesproken zyn, maar alleenlyk in 't omkeren. Byaldien echter zyn gezicht zoo goed en scherp was, als zyn reuk is, zoude bezwaarlyk het geen hy gezien en geroken had, levend ontkomen kunnen, aangezien hy zodanig snel in 't lopen is, dat hy met de beste en lichtste paarden niet kan achterhaalt worden. Zyne ooren zyn tamelyk klein en gantsch niet lang, zoo als anders de grootte van zyn lyf vereiffchen zoude, en zal hy daar ontrent de Olyfanten niet veel na geven. Vermids nogtans zyne benen korter zyn, als die van een Olyfant, zoo is hy om dieswille ook te minder aanzienlyk.

Wanneer hy van niemand beleddigt, of kort voor heen getergt is, zal hy niet licht trachten, om iemand aan te vallen, of quaad toe te voegen, ten ware men een rood of roodachtig kleed aan had, als welke kouleur hy niet verdragen kan. Zoo hy iemand na het leven staat, en 'er verschiene menschen by malkanderen zyn, zoo zoekt hy niet ten eersten den geen, dien hem boos heeft gemaakt, maar hy wreekt zich aan alle de genen, welke hem in de woede ontmoeten. En zyn de leveloze creaturen, stenen, en bomen, zelfs niet verschoont, maar moeten voor hem wyken. Onderhaalt hy een mensch, zoo werpt hy hem over zyn kop ter aarde, en dood hem met likken, aangezien zyn tong zeer ruuw en stekelig is, waar mede hy den huid en het vleesch tot op de benen weg likt, en alzoo de levendige menschen dood martelt.

Zyne spys. En vermids zyn tong zoo scherp is, vreet hy zeer weinig jong en teer gras, maar zoekt meest harde distelen, hei en andere

schrake spyzen, als welke op zyne tong prikkelen, en gekaauwt, de keel geen quaad doen; en worden zekere dunne en korte struiken, byna als Genever-struiken, hoewel niet zoo stekelig, ook niet zoo aangenaam van reuk, en dragende geen vruchten, als de laatstgemelde struiken, Rhinoceros-boschen genaamt, wyl die dieren dezelve zoo gaarn afbyten en vreeten; van die boschen is het onbebouwde land byna over al vol, en op zommige plaatzen, namelyk aan de Tygerbergen, Mosselbank en elders, gebruiken de inwoners dezelve uit gebrek van hout, om te branden.

De grootste vyandschap en schier een eeuwige haat draagt de Rhinoceros op de Olyfanten. Door dien hy weet, dat deszelfs buik week is, zoo zoekt hy zyn groote op de neus staande hoorn, aan een steen of in de grond scherp gemaakt, in den zelven in te steken, en den gemelden buik op te scheuren, ten einde hy door het uitvallen van het ingewand, en het verliezen van veel bloed, het leven daar by inschiete. Men ziet derhalven, dat een Olyfant een Rhinoceros gewaar wordende, niet licht stand houd, ten zy dezelve onverhoeds en op den reuk overvallen werde, gelyk de historien daar van genoegzame bewyzen bybrengen.

De stem van een Rhinoceros gelykt byna het knorren van een verken, weshalven men hem verder zien als horen kan, ten zy men het geraas der bomen, waar door hy zoo wel toornig als bedaart zonder eenige vrees, schrik of schuw, door loopt, te hulp neme; want in dit laatst geval kan men hem zoo ver horen, als men een houthakker in een boschaadie gewaar worden kan. Hy is ook door het achter en over zich, zoo als ook uit het wegwerpen der klippen, die een groot geklater veroorzaken, licht te ken-

Rhinoceros-boschen.

Rhinoceros vyand is de Olyfant.

Deszelfs geluid.

Wanneer hy quaad wil doen.

kennen, om dat geen ander dier, ten minsten in dit gewest, poogt of in staat is, om zulks te doen.

Zyn
vleesch.

Zyn vleesch het welk ik dikmaals met grote smaak heb gegeten, is zoo zenuwachtig niet, als anderen schryven, maar wel grofdradig, zoo dat men goede tanden moet hebben, als men het, voornamelyk gerookt, klein kaauwen, en tot een goed voedzel maken wil. De huid verstrekt een even zoo goede en heilzame artzeny, als de hoorn en bloed, hoewel zulks van zommigen tegengesproken en voor onbekent gehouden word, of schoon de onderzinding gantsch het tegendeel bekrachtigt.

Wat aanbelangt den huid, ik heb van een geleerd man vernomen, die vele jaren op Batavia in het *Laboratorium Chymicum* van de Illustre Compagnie heeft gedient, dat hy veeltyds van de Rhinoceros huid een kostbaar zout heeft gemaakt, 't welk dat van hertshoorn, of een ander niets behoefde te wyken, waar mede hy wonderbare kuren gedaan, en zyne moeite rykelyk betaalt bekomen had. Hy is na Duitschland weder gekeert, en heeft onder andere fraayigheden, waar van hy 'er verscheide zoorten by zich had, een goede quantiteit van dit zout met zich genomen, waar van buiten twyffel menig Duitscher zal geprofitteert hebben, en daar door weder tot vorige gezondheid herstelt zyn.

Rhinoceros
hoorn duld
geen ver-
gif.

De kracht van zyn hoorn bestaat daar in, dat dezelve geen gif dulden kan, en is my bewust, dat veel menschen een beker, by wyze van een bokaal, uit zulke hoorns draijen, en dezelve met zilver of goud beslaan laten, waar in wyn gegoten, dezelve zoo voort blaasjes opwerpt, als of hy giste of kookte; en wanneer 'er iets in word gedaan, dat met gif eenige gemeenschap heeft, zoo springt dezelve ten eersten aan stukken,

en door gif zelf berst hy in het eersten oogenblik. Deze bekers is voornamelyk den grote Heren zoo als ook anderen een treffelyk middel om zich voor gif te hoeden, en haar leven, dat menigmaal in de weegschaal staat, pryswaardig te redden, gelyk dan ook de spaanders om diezelfde rede van de Draijers afgeeficht en bewaart worden, ten einde men de geenen, die in een slaauwte of in andere gevaarlyke ziekten vallen, ja zelfs met de vallende ziekte behebt zyn, daar mede dienst doen en daar van bevryden zoude kunnen.

Het bloed van den Eenhoorn ^{Rhinoceros} heeft voornamelyk de kracht, dat het zelve in een Rhinoceros darm gedaan, en door de hete zonnestralen gedroogt, in een zekere quantiteit met wyn of warme thee of koffy genomen, alle inwendige qualen, verrekkingen der zenuwen, en voorts al het geen van binnen mogt zyn gequetst, veel beter, gezwinder en zonder het minste gevaar geneest, als het bokke bloed of dat van eenig dier. Derhalven word het ook van de inwoners zeer zorgvuldig opgevangen, gedroogt, en bewaart, om elkander in tyd van nood daar mede dienst te doen, en te helpen.

Dit zoude, hoop ik, van de ^{Of de Rhinoceros} Rhinocerossen genoeg gezegt zyn, ^{voor den} ten ware de vraag diende te worden voorgestelt, of namelyk de ^{Leviathan} Rhinoceros, of dat dier, 't welk de Hebreën, ook zelfs de H. Schrift ^{te houden} ~~om~~ *Reem* of Rhinoceros noemt, als *Num. XXIV. 8. Deuter. XXXIII. 17. Job. XXXIX. 12. 13. 14. 15.* te zien, voor den Leviathan te houden en aan te nemen zy? want de meeste eigenschappen, welke den Leviathan worden toegeschreven, komen den Rhinoceros toe, gelyk *Ludolfus in Comment. ad Histor. Æthiopicam pag. 154. num. 84.* aangetoont heeft, of schoon *Bochartus in Hiero-*

Hierozoïco P. I. Lib. 3. cap. 27. & P. II. Lib. 6. cap. 12. zoo als ook *Francius* en *Pfeifferus* in *Dub. Vexat. Cent. 2. Loc. 45. pag. 597. seqq.* nevens vele anderen met hen het tegendeel beweren, als welke of den Krokodil, of den Walvisch, of ook den Olyfant daar voor kennen en aannemen. Edog het verder oordeel mag de Lezer hier over zelf vellen, om dat my niet geoorlooft is, om ditmaal verder te gaan.

Ossen,
koejen en
kalveren.

Van de ossen, koejen, en kalveren is hier onnodig iets meer te melden, ten dele, om dat hiervoren reeds veelvuldig gewag daar van is gemaakt, en deels ook om dat zy met het Duitsche vee in alles, behalven in de grootte, overeenkomen, aangezien het vee alhier eenigzins groter is, en het Ongerssch, Deensch en Poolsch niet veel overtreft. Wat echter de wilde Buffels aanbelangt, welkers afbeelding hier voor te zien is, heb ik dezelve reedshervoren beschreven, en het nodige daar van erinnert; daarenboven zal te zynertyd ook iets van het vee der Hottentotten, wanneer van dezelve *ex Professo* zal worden gehandelt, moeten worden gezegt.

Padden zyn
er weinig
aan de
Kaap.

Van de Padden, waar van men 'er hier niet veel ziet, en welken de Hottentotten maar mede onder de Kikvorschen tellen, zoude hier ook wel iets kunnen worden gezegt, maar behalven dat de aard en natuur van deze dieren buiten dat genoeg bekend is, zoo worden 'er hier weinig gevonden, en zyn zy daarenboven zoo onaanzienlyk, dat ik schrik, om maar een woord daar van te reppen. Wie onder tusschen lust en vermaak heeft, om zich aan de omstandige beschryving van dezelve te verlustigen, gelieve maar *Gesnerus*, *Aldrovandus*, *Francius*, *Forerus*, *Cyprianus* en andere, voornamelyk *Paulinus* in zyn boekje *de Bufone*, na te zien, zoo
I. Deel.

zal hy zyne weetgierigheid hier ontrent onfeilbaar kunnen stillen. Van de schilpadden echter zal hier na nog iets worden gemeld.

Van de paarden als een in Europa zeer wel bekend dier, zal ik gewag maken, om dat zy in den beginne uit Persie herwaards zyn gebragt, en derhalven zelden veel groter zyn, als een Ongerssch paard. Hare kouleur is doorgaans donkerrood, zelden echter wit of zwart. Haar voer is niet zoo als in Indostan gebruiklyk is, de Donavruucht met zuiker en boter gemengt, of ook niet zoo als in Brazilië, gras, rys, en zuikerried met stroop gemengt, gelyk *Erafmus Francisci* in deszelfs Oost-en West-Indische Staats en Lust-Tuin pag. 971. en 998. bericht, maar groen gras en gerst; want men hooit hier heel weinig, zoo als in mynen voorgaanden reeds is gemeld, en haver word hier in 't geheel niet gezaait, om dat hy wild word, en verbastert; gelyk hier voren insgelyks bericht is.

Van de
Paarden.

Hier vallen ook wilde paarden, die zonder twyffel goed zouden zyn, zoo anders iemand de moeite wilde nemen, om ze te temmen; wyl echter in den beginne der Colonien niemand zich daar toe heeft willen verledigen, en daarenboven de Persiaansche met zeer weinig kosten herwaards kunnen worden gevoerd, zoo is het tot nu gebleven, zoo als het in den beginne geweest is, en zal zonder twyffel ook wel voortaan niet worden onderzocht, om dat 'er reeds zoo veel tamme paarden worden aangewonnen, dat men binnen den tyd van 8 dagen eenige duizend ruiters van paarden zoude kunnen verzien, wanneer de nood zulks vereischte; aangezien 'er veel inwoners zyn, die 30, 40, ook zommige 200 tot 300 paarden bezitten, welke in het gemeld geval zeer licht tot het
B b ryden